

Секція 3: Актуальні питання практичної психології

Міщенко М. С.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології факультету соціальної
та психологічної освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЛЮДИНУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах становлення інформаційного суспільства найважливішим продуктом його життєдіяльності є інформація, її виробництво, поширення, використання. Інформація стає одним з головних чинників розвитку суспільства, а нові інформаційні технології є основою якісно нових механізмів розвитку в XXI столітті. Глобалізація інформаційних процесів, впровадження в життєдіяльність людини новітніх інформаційних технологій, розвиток особистості в сучасних умовах неминуче тягне за собою потребу в переосмисленні проблем, що виникають у зв'язку з цим.

В сучасних умовах розвиток і застосування інформаційних технологій – це великомасштабний соціальний процес, який охоплює практично всі сфери життя і громадської діяльності людей. Не випадково в області інформаційних технологій ведуть науково-дослідну роботу філософи, соціологи, психологи, фахівці теоретичної і прикладної інформатики, соціальної когнітології, інформографії та інших областей знання.

В умовах інформатизації суспільства відбувається постійний відбір інформації, в який включаються інтереси, потреби, система цінностей особистості. Інформаційна потреба, породжуючи активність особистості, випереджає будь-яку діяльність і задоволення всіх інших потреб, виробництвом і використанням інформації для вибору мети, визначення

шляхів і способу дій особистості, спрямованих на саморозвиток. У структурі людських потреб вона є елементом, що забезпечує відкритість особистості, її готовність до самореалізації.

Глобальний розвиток інформаційного середовища, формування інтернаціональних інформаційних систем має під собою не тільки позитивний вплив, а й формує чимало проблем для людства, пов'язаних з його психологічною, моральною та правовою безпекою. Негативний вплив на психіку і свідомість людини інформації призводить до порушення сприйняття навколишньої дійсності, і як наслідок, деформації особистості. Існує безліч факторів інформаційного середовища, які можуть надати вплив на психологічну безпеку людини [2, с. 82]. Такими факторами можуть бути: якісна і кількісна характеристика інформації (її обсяг, повнота, достовірність, кількість і т. і.), відповідність характеристик інформації параметрам реципієнтів і установкам навколишнього середовища, наявність в сучасних інформаційних технологіях специфічних елементів, що змінюють психічний стан великої кількості людей, наявність в інформаційних потоках вдосконалених фізичних носіїв інформації, що впливають безпосередньо на фізіологічні носії. Але не тільки інформаційне середовище є джерелом небезпеки для людини, але і сама особистість може стати фактором інформаційно-психологічного ризику, серед яких можна виділити: незрілість і нездатність до фільтрації одержуваної інформації, особистісний конформізм, схильність маніпулятивним дій з боку, масового зараження ідеями, функціональні зміни психіки людини, психоемоційний стрес, фрустрація, тривожність.

Інформаційне середовище неоднорідне, складається з безлічі процесів, які мають різну швидкість протікання. У різних поєднаннях таких процесів функціонує інформація, яка відображає адекватно навколишній світ, та

інформація деформована. Це пов'язано з виникаючими неточностями процесу пізнання, наших знань про світ, а також суб'єктивним баченням інформації, що створюють її люди. Найбільшу інформаційну небезпеку для особистості можуть представляти різні спільноти і групи людей, в зокрема політичної, націоналістичної та релігійної спрямованості. Найчастіше члени таких спільнот, впливають за допомогою використання наукових знань і методів, апелюючи до фактів науки.

Відповідно до поглядів В. Д. Аносова і В. Е Лепського «негативний інформаційно-психологічний вплив – це, перш за все маніпулятивні дії на особу, на її емоційно-вольову сферу. Маніпуляція свідомістю – це специфічна форма управління людьми шляхом нав'язування їм ідей, установок, мотивів, стереотипів поведінки, вигідних суб'єкту впливу, або приховане психологічне примушення особи» [1, с. 40].

У маніпулюванні можна виділити кілька рівнів: активне поширення потрібних ідей і установок в свідомості людей; деформація поглядів на різні події, в результаті якого відбувається емоційна зміна відношення до будь-якого явища [1, с. 39].

Психологічні наслідки технічного прогресу досить очевидні і проявляються в таких масштабних змінах життя людини, як надмірною доступністю до особистості, втрата приватності, зміна структури і особливостей потреб особистості, психологічна залежність, зміна структури діяльності [2, с. 85]. Сучасні технології активно входять в життя людини і поступово воно перестає помічати, що використовує їх постійно, вони стають настільки звичними, що включаються до її тілесності, змінюють психологічні кордони її тіла. Під тілесністю тут розуміється не тільки фізичне тіло, а й «тіло соціальне», яке включає аспекти формування самосвідомості і самоідентичності. Те, що людина може повністю контролювати, вона сприймає як частину себе, неконтрольоване –

відчужує, внаслідок відбувається злиття людини з технічними засобами, так званий ефект «кіборгізації». Найбільш небезпечною формою такої інкорпорації є психологічна залежність, коли життя без технічного блага неможливо і викликає паніку. Інформаційні технології розширюють можливості людини, інформація і навколишні люди стають більш доступними в будь-якій точці світу, психологічні кордони такого спілкування стираються, в зв'язку з чим розмиваються межі приватності.

Розвиток інформаційних технологій змінює і вимоги до людини, формування у неї певних умінь і навичок. Одним навичкам людина надає перевагу, а інші починають поступово зникати. Головним чином, ці зміни позначаються у сенситивному періоді розвитку навичок у дітей і підлітків.

Таким чином, інформаційне середовище і сучасні технічні засоби надають на людину як позитивний, так і негативний психологічний ефект. Швидкий розвиток технічних засобів є джерелом багатьох психологічних змін – розмивання кордонів тілесності, зростання ризику виникнення залежності, зміни структури потреб і діяльності. В зв'язку з цим гостро постає питання збереження інформаційно-психологічної безпеки людини, збереження її психологічного здоров'я і пошук ефективних методів вирішення даної проблеми.

Література:

1. Ежевская Т. И . Психологическое воздействие информационной среды на современного человека // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2012. – № 3 (27).
2. Емелин В. А., Рассказова Е. И., Тхостов А. Ш. Психологические последствия развития информационных технологий // Национальный психологический журнал. – 2012. – № 1 (7).